

moje preprosto pisanje bilo kar preveč primitivno. Zato je edino pametno, da molčim.«

Hvaležna sem, da ste me opozorili na nekaj, na kar sama sploh še nisem pomislila: da bi namreč v zvezi z uvodno besedo v 1. številki utegnil kdo misliti, da velja izjava, da bo naš časopis spremljal »našo govorjeno in pisano besedo ter jo normativno usmerjal«, tudi za literarnozgodovinske obravnave, ne pa samo za jezikoslovne. Za moje področje dela pa v tem časopisu pisanje nikakor ne bo normativno, saj si sploh predstavljati ne morem, kakšno bodi normativno pisanje takšne neprestano razvijajoče se znanosti, kakor je literarna zgodovina. Moja želja je v prvi vrsti poglobljati problematiko in vrednotenje literarne preteklosti z novimi ugotovitvami in ugovori, s kritiko in protikritiko. Že v prejšnji številki sem pozvala strokovnjake, naj ugovarjajo Paternujevi tezi, če se z njo morebiti ne strinjajo: problem je dovolj zanimiv, da je vreden vsaj kratkega razpravljanja. Čeprav je obseg našega lističa tako skromen, bomo dali v njem prostor vsakemu tehtnemu ugovoru na katero koli ugotovitev iz naših vrst, če ne bo preobsežen. — Imate prav, Jezik in slovnstvo bodi glasilo mladih ljudi, a ne samo mladih po številu let, marveč vseh, ki so »sredi življenja in problemov«. In vsak slavist bi se moral potruditi, da postane središče kulturne problematike svojega okolja ter daje in zajema s tem življenje zase in za ves naš organizem. Če bi bili mrtvi vsi udje, bi nehali biti tudi naše srce. Zato še zdavnaj ni prav, da so skoraj vsi naši sodelavci iz Ljubljane, zato toplo pozdravljamo vsakogar tudi iz obrobnih krajev, ki nam kaj novega pove. Nikakor se ne strinjam z Vašo domnevo, da utegne biti pisanje primitivno, če je preprosto izraženo. Res je, da človek, ki vre v njem nova vsebina, živa problematika, ne utegne izglaševati izražanja in ga zato prečesto komplicira. Preprost izraz pa je največje mojstrstvo in če ga pri kom pogrešamo, ga pač zato, ker takšnemu mojstrstvu še ni dorastel.

M. Boršnik

VESTNEMU BRALCU

Tov. V. G., Rogaška Slatina. — Iz Vašega pisanja, ki ga je narekovala sveta jeza, navajam poglavitno: »Prijem novega časopisa ni povsem pravi. Vsebina vzgaja, vodi in utrjuje tiste, ki imajo že sami voljo ali vsaj nekaj moči, da bi hodili po pravi poti. Kaj pa zadremane množice, ki kakor slepci tavajo za tistimi, ki mažejo po naših časnikih in 'delajo' književnost v potu svojega obraza? Gotovo je, da je treba zlo preprečiti, kajti težko je brisati posledice povzročene pohujšanja. Pomenek o nerodnostih v tiskanih knjigah (kritike, recenzije) je zvon po toči. Pregledati je treba že rokopise šolskih knjig. Po uredniških časnikih bi morali napraviti red z železno metlo. Kdor bi spregovoril avtoritativno besedo o zanemarjanju dolžnosti v uredništvih, bi storil več kakor z izdanjem kake enciklopedije.«

Prav imate, tovariš, pa spet ne. Res se jeziku marsikdaj sila dela, res pa je tudi, da je pri časnikarjih in prevajalcih mnogo dobre volje. Najtehtnejši dokaz za to je ravno naš časopis, da je namreč sploh izšel. Saj je pobuda zanj prišla zlasti od teh »grešnikov«. Kar zadeva »prijem« našega časopisa, je stvar naročnikov, da povedo, kako in kaj bi radi. Za prvo pač

še precej tipljemo in smo hvaležni za vsak nasvet. Bojimo se samega golega naštevanja napak, uvidevamo pa, da kdaj pa kdaj to ne bi bilo odveč.

Zdaj pa pride tisto, kar je v Vašem dopisu najbolj mikavno: Poslali ste nam svojo krepko črtano številko (prvo) našega časopisa ter v njej pokazali, da je na vsaki strani vsaj po deset napak. Pravite, da so pisali »sami učeni ljudje, nekaterih ime se čuje kdove do kod. In vendar... Ne trdim, da je vse, kar sem v naglici začrtal, krivo, ker si kot nediplomiran »slavist« ne morem lastiti sodbe; gotovo pa je, da se je marsikomu zaletelo pri zanikanju v stavku, pri nepotrebnih rabi tujk in tesnem naslanjanju na nemško izražanje.«

Prav imate, da v prvi številki jezik ni enoten, da so celo napake. Vsak izmed treh urednikov je moral v zadnjem trenutku poslano gradivo svojega področja v naglici pregledati, vrhovne korekture ni bilo. Kljub tem izgovorom pa časopis prav gotovo nima pravice do življenja, če je res le četrtnina tega, kar očitata. Kako naj druge uči, kdor sam ne zna! Poglejmo torej, ali ni kateri Vaših pogledov na jezik preozek!

Obče je mnenje, da je naš knjižni jezik strašno težak in neustaljen. Ugleden znanstveni pisatelj mi je pred kratkim potožil, da celo dva slavista ne popravljata enako. Najbrž je imel prav, ker sta bila omenjena slavista morebiti vsak »svoje šole«. Pa saj ravno to je narobe! Namesto da bi bil jezik gibčno izrazilo, na voljo vsakomur, ki ima sonarodnjakom kaj povedati, je postal nekako mučilno orodje, trpinčenje za pisca in za bralca. Danes je treba vsaj toliko paziti na to, kako pišeš, kakor na tisto, kar pišeš. In če je naš knjižni jezik resnično tako zapleten, ali sploh še lahko opravlja službo občega knjižnega jezika, namenjenega množicam, ne samo posebej izobraženemu razumniku. Vzrok temu nezdravemu pojavu iščimo v tem, da se jih preveč čuti poklicanih za ukazovanje in premalo za uboganje. Sodijo po svojih in tujih pisanih in nepisanih zakonih, sami si ustvarjajo teoretske osnove, pri tem pa spodkopavajo vsako avtoriteto, odklanjajo poslušnost.

Grešili so tudi naši jezikoslovci, ker so preveč hoteli, da bodi knjižni jezik plod znanstvenega dognanja, premalo pa so pomislili, da je njegovo bistvo, njegova upravičenost pravzaprav — pritrditve večine. Čas je, da se izkopljemo iz romantičnega gledanja na jezik. Kaj pomaga še tako dognano pisanje, če pa ga nihče ne mara sprejeti. Nič hudega, če je knjižni jezik nedosleden in morda celo »nepravilen«, da ga le vsi tako pišejo. Rajši manj pravilnosti, zato pa več stalnosti, da se ne bo vsakih deset let drugače pisalo. Zatorej pravim: sprejmimo voljno in složno tisto, kar je utrjeno v rabi, saj je v nji zapisano izročilo štirih stoletij. Knjižni jezik ni plod logičnega razmišljanja, marveč po času in kraju dokaj neenotnega razvoja. Od protestantske osnove 16. stoletja se je dvakrat oddaljil, pa spet k nji vrnil. Vsak odklon je moral zapustiti neizbrisne sledove »nepravilnosti«: zatorej je znanstveno neutemeljena, a vendar v splošni rabi pisava majhna, prav bi namreč bilo majhina; podobno bi morali pisati: oljika; spominik, zališi, zgoli, zategadeli, mariskaj, kmetički, dvejuh, obejuh, kopji, ladji, z miseljo, smert, s stricom, bravec itd.

Nikar mi ne hodite z očitkom, da s tem pravzaprav oznanjam anarhijo, zagovarjam kaos, samovoljo. Nikakor, marveč samo to hočem povedati: prapovpisna osnova je podana v SP in v slovnici. Tega se vsi držimo! Saj je že tu dovolj prepovedanega, zato nikar ne stikajmo še za novimi omejitvami,

samo da bi bili videti bolj pravoverni. Gotovo je, da je tudi v SP marsikaj takega, kar se je že preživelo, kar se za trajno ne dá vzdržati, a zaradi tega mu ni treba rušiti avtoritete. Ne spreminjajmo sproti norm, ki je nam vsem do tega, da so kar se dá stalne. Čas sam bo prinesel potrebne popravke, a brez prehudih motenj in silovitejših pretresov.

V zadnjih sto letih je menda knjižnemu jeziku naredil največ preglavic pretirani purizem. Kaže se v razmerju do izposojenk, knjižnih besed in tujk. Razume se, da je bilo čiščenje germanizmov potrebno ves čas, dokler nam je bila narodnost ogrožena. Dokler se je bilo bati, da bodo še zmerom novi in novi vdirali v jezik, je bil odpor upravičen. Danes te nevarnosti ni več, zato je ne bomo kar naprej godli germanizmov. Sedaj, ko moremo gledati na to stvarno, brez predsodkov in brez pretirane čustvenosti, lahko ugotovimo: Jezik nikoli ne zataji preteklosti in okolja, v katerem je rasel. Čemu bi si prikrivali, da je Trubar prevajal iz nemščine, da so naši preporoditelji hodili v nemške šole, da so ustvarjalci slovenske znanstvene terminologije kovali izraze ob botrovanju nemške, skratka, da je narod do 1918 živel v najtesnejšem stiku s srednjo Evropo, posebno z nemškimi alpskimi deželami. Mnogo terminov, ki so bili tako ustvarjeni pred sto leti, je brez ugovora obveljalo v našem besedišču. Značilno je, da mladi rod ne zna več nemški, a kljub temu rabi germanizme. To je dokaz, da je marsikateri prešel jeziku v meso in kri in da večkrat polni sode brez dna, kdor jih hoče iztrebiti. Ni ga namreč kulturnega jezika brez tujk in, da jih je pri nas največ iz nemščine, je ravno tako razumljivo kakor to, da jih ima nemščina največ iz romanskih jezikov. Nekaterim je obraz že tako domač, da se tujstva ne zavedamo več: risati, škoda, voščiti, peljati itd. S kakšno pravico so torej puristi do najnovejšega časa odklanjali ribati? Jezik si ga je izposodil hkrati z onimi, potreben pa nam je tudi. Besede fant n. pr. ne moremo zamenjati z dečkom (iz detiček), ker bi včasih smešno zvenelo. Dodajmo, da je marsikatera beseda ali rečenica prišla na slab glas, ker jo je po krivem obsodil ta ali oni prenapetež, recimo ravno; izganjali so ga s prisiljenimi izrazi vprav, prav, baš, čeprav je znan že stari ruščini, kjer ne more biti germanizem. Kolikokrat se zgodi, da se rečenica zdi prevedena iz nemščine, ko pa si jo bliže ogledamo, jo najdemo tudi v drugih evropskih jezikih. Le-ti marsikdaj ne morejo zatajiti zemljepisne bližine in kulturne skupnosti. Kdor trdi, da je naš besedni zaklad narejen po nemškem Wortschatz, pač ni pomislil na latinski thesaurus linguae.

V nasprotju s temi »panslavisti« pa so spet zagovorniki »pristine ljudske govornice«; le-ti so pripravljene zamižati nad marsikaterim germanizmom, strastno pa odklanjajo knjižne besede, to se pravi iz slovanskih jezikov izposojene. Razumljivo je, da preprosti kmečki jezik naših prednikov ni ustvaril izrazov za vse odtenke čustva in miselne globine. Če nismo hoteli naposodo k Nemcem, smo morali izraz sami napraviti (redko!) ali pa si ga izposoditi iz drugih slovanskih jezikov. Tak izraz se dlje časa ne udomači v ljudskem jeziku, v knjižnem pa je potreben. Minil je čas, ko je bil slovenski knjižni jezik samo jezik našega kmeta, danes je ravno tako in še bolj namenjen slovenskemu delavcu in razumniku, to pa se kaže zlasti v besedišču in reklih. Sicer pa se tudi pri slovanskih izposojenkah varujmo skrajnosti: potrebne obdržimo, izženimo pa tiste, ki zavoljo mode izrivajo domače izraze!

Nazadnje še besedo njim, ki bi radi prepovedali vse mednarodne tujke ter v potu svojega obraza kujejo zanje slovenske izraze. Ali nič ne pomislijo na to, da se s tem izolirajo od evropske kulture in včasih celo postajajo nerazumljivi. Kakor nam je neljudska beseda zoprna v kmečki povesti, tako nas ne more motiti v učeni razpravi. Seveda je tudi v tem treba najti pravo mero. Knjižni jezik ima različne funkcije: v ljudski povesti bo verjetno več izposojenk, v poeziji več knjižnih besed, v znanstveni prozi pa več tujk.

Pri nas, »narodu slovničarjev«, so gorečnejši pritirali tako daleč, da se zdi knjižni jezik nekaj povsem različnega od govorjenega. Ne poglabljajmo tega prepada, ne zbučajmo videza, da je nekakšen labirint, ki se v njem nihče ne more znajti, ne otežujmo pisanja množici manj izobraženih! Naj zadostujejo norme v slovnici in napotki SP! Če si hočemo sami otežiti pisanje, prosta nam pot in morda tudi zasluženi slóves skrbnega pisarja, a nikar ne jemljimo veselja do pisanja tistim, ki jim poklicna naglica ne dá, da bi pretehtali vsako besedo in vsaki rečenici pretipali srce in obisti. Tem in takim bomo torej v našem časopisu skušali olajšati delo s preglednim predočevanjem napak, ki jih delajo. Tistim pa, ki bi svoj jezik radi olikal do večje popolnosti, bomo po svojih močeh z veseljem svetovali.

Morebiti sem, tov. V. G., prinesel malo zmede v Vašo romantično zaneseno jezikoslovno zgradbo, vendar je treba resnici v oči pogledati. Ker sem prepričan, da bo stvar zanimala tudi večino bralcev, bom navajal izvirno besedilo, za dvopičjem pa Vaše popravke:

Str. 1. Nekaj let je že od tega, ko se je spočela misel: nekaj let je že, ko... Tukaj ne gre za napako, marveč za slog. Stilistika govori o tem, kaj ni lepo, ne o tem, kaj ni prav. Vi očitajte avtorju ohlapnost, gostobesednost, on pa Vam morda preskopo izražanje, nejasnost. Za to velja staro pravilo: de gustibus...

Organizacije so se zedinile in sklenile izdajati list: ...so se zedinile in sklenile so začeti izdajati list. — Vaša ponovitev veznika je napačna (Breznik, Slov. sl. IV, str. 243) in izraz ohlapen.

Vztrajna prizadevanja so obrodila sad: vztrajno prizadevanje je obrodilo sad. — Glagolnik izraža samo glagolsko dejanje, zato nima množine. Zelo pogosto pa je razvil pomenske različice in z njimi tudi množinsko obliko (bitje, domovanje, vprašanje; prim. Bajec, Besedotvorje I, § 20!). Kaj je v gornjem zgledu, naj presodijo bralci, sam se nagibam na Vašo plat.

To vprašanje ne zaposluje samo ožjega kroga strokovnjakov: ... ožji krog strokovnjakov. — Vaša je prava, ker je smisel, da vprašanje zaposluje tudi ožji krog strokovnjakov (gl. Slov. sl. 1947, str. 247!).

Vsak izobraženec se zaveda, da je to zadeva njegove kulturne zavesti: vsak izobraženec čuti, da... — Gre spet za stilizem. Ni lepo, če se isti izraz prekmalu ponovi. Vendar sta tukaj zaveda in zavest precej daleč vsaksebi, pa tudi pisna oblika je različna. Torej stvar okusa.

Isto velja za našo besedno umetnost: ...umetnost naše besede. — Popravkov te bire imate še na ducate, dovolj bo, če odgovorim na tega. Oboje je lepo in prav povedano. Če kažete na nemško Wortkunst, me to ne moti. Nemške sestavljenke že po Metelku 1825 in Janežiču 1876 slovenimo tako, da določilno besedo spremenimo v pridevnik (hišni ključ ali pa jo opišemo (ključ od hiše).

Razpravljaj bo o ljudskem govoru in o jeziku ter slogu klasikov: ... o ljudskem govoru, pa o jeziku in slogu klasikov. — SP pravi na str. 805, da veznik ter rabimo namesto in 1. v določenih zvezah: sem ter tja; 2. v naštevanju kot zadnji veznik med povedki. Pisec lahko navede v svojo obrambo, da sta s ter zvezana samostalnika izglagolska. V Vašem popravku je napačna vejica pred pa.

Prinašal bo sodobne osvetlitve raznih obdobij: ... sodobno osvetlitev. Osvetlitev ne pomeni samo dejanje, ampak tudi njega učinek, torej le more imeti množino. Vprašujete, kaj pomenita besedi obdobje in razdobje, ali sta sploh potrebni. Če imata že svoj pomen, sta potrebni. Obe sta novi knjižni besedi, obdobja Pleteršnik še ne pozna. Obdobje bi lahko pomenilo tisto, kar je ob robu dobe, kakor sklepate Vi, ali pa vse, kar je ob tistem času. Razdobje moremo soditi po podobno narejenih ljudskih besedah razpotje, razkrižje, razoglav, razusten »bahaški, hudega jezika«, rázsoha »viličasta rast«; v narečju: dosti sva si razdaleč. Povsod pomeni raz- neko oddaljevanje. Potemtakem bi volilno razdobje mogli vzeti za čas, ki loči ene volitve od drugih. Če sta besedi potrebni, bo pokazal čas.

Str. 2. ... nenehno: neprenehoma. — Iz glagola nehati sta prav izpeljana pridevnika nenehen, nenehljiv, pridevnik pa spet lahko naredi svoj prislov nenehno. Seveda je neprenehoma tudi prav in celo bolj ljudsko.

List ne bi dosegel svojega namena: ... svoj namen. — Pa menda ne!! Najbrž ste v Breznikovi razpravi o stavčni negaciji kaj napak razumeli.

Če prispevki ne bi sodili v okvir našega lista, bomo avtorje o tem tako ali drugače obvestili: obveščali. — Kakor se vzame. Mislimo na to, da bomo vsakega avtorja obvestili, pa samo za njegov (enkratni) članek.

Vse je bilo nekako porazdrobljeno: razdrobljeno. — Pisec je želel nakazati razdrobljenost po času in kraju, za to pa nam rabi predpona po-.

Marsikaj je še nedognanega: nedognano. Če je marsikaj prislov s pomenom dosti, je to delni roditelj in ima pisec prav.

Prevajalci se pogosto znajdejo v zadregi: ... nahajajo. — Ni res, kadar mislimo na vsakega posameznega prevajalca in na vse trenutke, iz katerih je sestavljen ta pogosto. Razen tega glagol najti se v tem pomenu nima ustreznega nedovršnika, Vaš se nahajajo pa že na daleč diši po nemškem sich befinden.

Bo ... lahko odločal: bo mogel odločati. — Dejte no, dejte! Nikar ne valite Sisifove skale! Raba z la h k o je tako slovenska, da jo je greh preganjati.

Da bi se mu ne bilo bati morebitne zavrtnitve: ... zavračanja. — Le kdo tako govori? Poglejte, kam Vas je pripeljalo zgrešeno modrovanje! P. Skok v ČJKZ VII kar zavida slovenščino, ker s pripono -tev lahko dela iz dovršnikov samostalnike, ki nadomeščajo glagolnik.

Str. 6. kombinacijska zmožnost: zmožnost kombinacije. Venomer jahate svojega antipridevniškega konjička, celo roditelj Vam je ljubši!

Ako mu manjka lastnosti, ki naj bi njegovo delo dvigale: ... ki bi dvigale. — Ker je dviganje zaželeno, je pisec prav napisal.

Izrazni instrument, ki se po strukturi loči: sredstvo za izražanje, ki se po zgradbi loči. — Saj ne rečem, da Vaše ni čedno, a sestavek je tako strokovno poglobljen, da nas tistih nekaj tujk v njem ne moti.

Izrazu miselna vsebina ste pripisali na rob Gedankeninhalt. Mar bi Vam bila res bolj všeč vsebina misli?

Str. 11. Učni načrt za slovenski jezik: načrt za pouk slovenskega jezika. — No, veste kaj, če je to nemški Lehrplan, je pa Vaš izraz čisto romanski. Pa sta vendar oba domača! Učni načrt uporabljamo domala že sto let kakor tudi učni jezik, učna knjiga. Tudi če bi bilo vse to napačno, bi bilo že zdavnaj opravičeno v splošni rabi. Če bomo ob takih rečeh dlako cepili, kmalu nihče ne bo vedel, kako naj piše.

Norčevali so se iz njihovega govora: ...z njihovim govorom. Pleteršnik ima še Vaš, to je starejši način vezanja, SP dovoljuje oboje. Priznati morate, da danes menda že vsi rabimo: norčevati se iz tovariša, ker bi bilo s tova-rišem dvoumno. Jezik se neprenehoma razvija, tudi besedam rad zbledi prvotni pomen. Naši protestantje pišejo čislo, dever, hiniti, kojiti itd., pa vendar ne bomo teh besed znova oživljali, če hočemo reči račun, svak, golju-fati, vzgajati.

Nihče nima pravice otroku domačega govora sramotiti: ...domači govor sramotiti. — Že od najstarejših časov naše književnosti raba nedoločniškega predmeta pri zanikanem povedku omahuje med tožilnikom in roditelnikom, isto je opaziti tudi po narečjih. Takole na splošno bi se lahko reklo, da je predmet rad v tožilniku, če je skupaj z nedoločnikom, še rajši pa v roditelniku, če je od njega ločen: Saj te ne silim prodajati hišo. Hiše te ne silim prodajati. Nimam namena poslušati današnji prencs. Današnjega prenosa nimam namena poslušati. Pri nekaterih glagolih, ki so z nedoločnikom tesneje povezani, stoji zmeraj v roditelniku: Ne morem plačati dolga. Povedati pa moram, da Breznik celo te previdne formulacije ni sprejel, češ da zadeva še ni dognana.

Str. 12. Otrok je od prvega dne, ko stopi v šolo: ...ko stopa v šolo. Ali ne čutite, da ste dali stavku drugačen pomen?

Str. 14. Enako pogostno je skladanje: ...pogosto. — Motite se, ker je pogosto prišlov, povedno določilo pa terja pridevnik. Ta pridevnik pogosten pozna tudi SP. Pridevniško obrazilo -n se namreč pritika tudi prislovom: drugačen, napačen, nasproten, počasen (Bajec, Besedotvorje II, § 67).

Pa brez zamere, tov. V. G.! Čeprav se z nekaterimi Vašimi nazori ne skladamo, smo vendar Vaše vneme bolj veseli kakor sto mlačnežev. Tudi listu prav gotovo ne bo škodovalo, če bo imel urednik neprenehoma občutek, da ga opazuje bistro in kritično oko. To priznanje pa Vam vsekakor moramo dati!

A. B.

ODGOVORI NA VPRAŠANJA

Tov. Slofil, Ljubljana. — Ker je stiska za prostor, moramo na Vaših 21 vprašanj odgovoriti prav kratko. Tudi vprašanja so samo povzeta.

1. Tomšičev slovar ima pod geslom Sitzararbeit sedeče delo. Ali imamo potemtakem tudi stoječe in ležeče delo namesto delo sedé, ležé, stojé?

Prevod sedeče delo za nem. Sitzararbeit ni najboljši, s tem pa seveda še ni rečeno, da bi ne bil pravilen. Lepše je brez dvoma, če rečem delo sedé. Potreba namreč lahko kdaj nanese, da tak izraz v stavčni zvezi ni primeren. Nekoliko težko bi rekel: določil mu je delo sedé, ker beseda